

TUXTANAZAROV Dilmurod Solijonovich

*O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi
Zamonaviy axborot-kommunikatsiya
texnologiyalari kafedrası PhD*

BEKCHANOVA Saboxatxon Abbosxonovna

*O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi
qo'shidagi Akademik litsey informatika fani
o'qituvchisi*

KURGANBAYEV Jasurbek Ikramjanovich

*O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi
kafedrası magistranti*

ZAMONAVIY TIZIMLAR YORDAMIDA INTERNETDA YOSH AVLODNI SALBIY AXBOROTLARDAN HIMOYLASH VA ULARNI NAZORAT QILISH

ЗАЩИТА И КОНТРОЛЬ МОЛОДЕЖНОГО ПОКОЛЕНИЯ ОТ НЕГАТИВНОЙ ИНФОРМАЦИИ В ИНТЕРНЕТЕ С ПОМОЩЬЮ СОВРЕМЕННЫХ СИСТЕМ

PROTECTION AND CONTROL OF THE YOUTH GENERATION FROM NEGATIVE INFORMATION ON THE INTERNET USING MODERN SYSTEMS

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarning internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli ko'ngilochar ilovalarga bog'lanib qolish muammolari va ularni bartaraf etish usullari ko'rib chiqilgan. Google'da farzandlar uchun akkaunt yaratish va google family link tizimini sozlash jarayonlari keltirib o'tilgan. Google family link tizimi orqali farzandlarni nazorat qilish, tizimning imkoniyatlari va foydalanish bo'yicha tavsiyalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: kibermakon, family link, ijtimoiy tarmoq, ilova, nazorat, farzand, axborot.

Аннотация: В данной статье рассматриваются проблемы зависимости молодежи к Интернету, социальным сетям и различным развлекательным приложениям, и пути их преодоления. Даны рекомендации по созданию учетной записи Google для ребенка и настройки

системы Google Family link, мониторингу детей с помощью системы family link Google, функции family link и советы по использованию.

Ключевые слова: киберпространство, family link, социальная сеть, приложение, управление, ребенок, информация.

Abstract: This article discusses the problems of youth addiction to the Internet, social networks and various entertainment applications and ways to overcome them. Recommendations are given on creating a Google account for a child and setting up the Google Family link system, monitoring children using the Google family link system, family link functions and usage tips.

Keywords: cyberspace, family link, social network, application, control, child, information.

KIRISH

Bugun dunyoning bir nuqtasida sodir bo'lgan voqea, yangilik xususida yetarli axborot olishimiz uchun atiga bir necha soniya kifoya. Monitor qarshisida, istalgan mavzuda istalgan axborotni olish mumkin. Bu juda yaxshi, lekin hozirgi kunda axborotlar juda ham ko'pligi sababli bizga kelayotgan ma'lumotlarni ishonchli ekanligini ham tekshirishga majburiy. Hozirgi kunda internet tarmoqlarida ijobiy axborotlar bilan bir qatorda salbiy oqibatli axborotlar va o'yinlar ham ko'plab tarqatilmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda har xil o'yinlar, online qimor o'yinlari, axloqiy buzqlikni targ'ib etuvchi saytlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlarning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi axborotlar tarqatilmoqda. Yoshlarning internet va ijtimoiy tarmoqlardan haddan tashqari ko'p axborot olishi va ijtimoiy tarmoqlarda vaqt o'tkazishlari ularning aqliy rivojlanishi, xotiraning pasayishi va ijtimoiy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

Jahon miqyosida axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga intilish globallashuv sharoitida o'zining mustaqil fikriga ega, texnika imkoniyatlaridan unumli va ratsional foydalanuvchilar uchun ulkan imkoniyatlar eshigini ochib berdi. Internet tarmog'ining dastlabki vazifalari avvalida texnologik uzilishlarni bartaraf etishga alohida e'tibor qaratilgan edi. Vaqt o'tishi bilan "Butundunyo o'rgimchak to'ri" inson ehtiyojlari va qiziqishlaridan kelib chiqqan holda turli mazmundagi axborotlar, ko'ngilochar dasturlarni o'zida mujassam etgan misli ko'rilmagan qulayliklarni yaratdi. Bu esa,

o'z navbatida, internetning keng ommalashuviga olib keldi. Shu bilan bir qatorda, inson ongiga salbiy ta'sir o'tkazishga qaratilgan tajovuzlar, mamlakatning axborot boshqaruv tizimini izdan chiqarishga urinishlar ham ortdi. Kibermakon esa ijobiy va salbiy jarayonlarni amalga oshirishda qulay muhit maqomini kasb etdi. Telefon suhbatlari, "chatlar", turli onlayn bahslar, kompyuter aloqasi umumiy ko'rinishda kibermakonda rivojlandi.

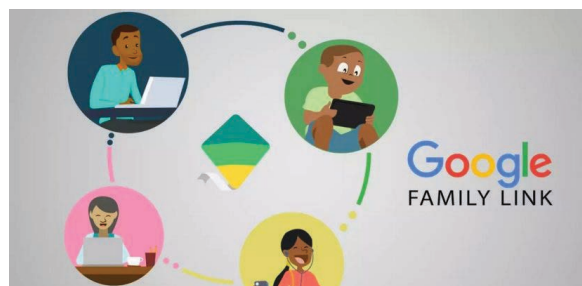
Masalaning qo'yilishi. Bugungi kunda butun dunyoda axborot va axborot manbalari shu darajada ko'pki bizga kelayotgan axborotlarni to'g'ri va to'liqligini, bu ma'lumotlar ishonchli yoki ishonchsiz manbalar tomonidan tarqatilyotganligini tekshirish va tahlil qilishga majburiy. Hozirgi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlar axborot manbaiga aylanib ulgurdi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan ma'lumotlarning hammasi ham biz va bizning farzandlarimizga foydali ma'lumotlar emas. Hozirgi kunga qadar dunyo miqyosida tashqi axborotlarni yoshlar ongiga ta'siridan himoyalashning bir nechta modellari ishlab chiqilgan. Ushbu yo'nalishda xorijiy olimlardan Gianluca Quaglio, Sophie Millar [1] va boshqalar o'zlarining ilmiy tadqiqot va pedagogik ishlarida keng yoritib kelmoqdalar.

Ijtimoiy tarmoqlar bugun ko'pchilik uchun internetning asosiy qismiga aylanib ulgurdi. Ya'ni ko'plab foydalanuvchilar bugun internetga, asosan, ijtimoiy tarmoqlarda vaqt o'tkazish uchun kiradi: yangiliklarni ham, video va boshqa ko'ngilochar ma'lumotlarni ham shu tarmoqlardan oladi; do'stlari bilan gaplashadi, suhbat quradi va hokazo. Ommaviy ijtimoiy tarmoqlarga misol sifatida Facebook, Twitter, Telegram, Instagram, Odnoklassniki, V Kontakte kabi saytlarni keltirish mumkin. Internet foydalanuvchilarining shaxsiy daxlsizligiga eng katta tahdid hozir ana shu tarmoqlardan kelishi mumkin. Chunki eng ko'p shaxsiy ma'lumotlaringiz, suratlaringiz va hatto kredit karta va bank ma'lumotlaringizni shu saytlarga kiritgan bo'lishingiz mumkin. Demak, bu ma'lumotlar pand bermasligi uchun ijtimoiy tarmoqlardan ehtiyotkorlik bilan foydalanish kerak.

Bolalar internetdan foydalana turib yovuz niyatli odamlarga duch kelib qolmoqdalar. Internetdagi noma'lum kishi bilan muloqot ishonchli va do'stona munosabat o'rnatishga imkon yaratadi. Jinoyatchi ushbu afzallikdan foydalangan holda tajribasiz yoshlarni o'ziga bog'lab olmoqda. Ota-onalar farzandlarini interetdagi xavfdan

asray oladi, bu albatta ularni tarmoqdan qanday foydalanayotganligini nazorat qilish orqali [2].

Masalaning yechilishi. Hozirgi kunda zamonaviy qurilmalarda ota-ona nazorati juda muhim ahamiyatga ega, bunday tizimlar orqali farzandlarni turli salbiy axborotlardan va ularni gadjetlarini nazorat qilish mumkin. Dunyoda zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqish bo'yicha mashhur Google kompaniyasi bir qator texnologiyalarni taqdim etadi. Bulardan biri Googlening butun dunyoda mashhur bo'lgan **Family Link** tizimidir.

1-rasm. Googleni familylink servisi.

Google Family Link ilovasi farzandingiz internetda turli saytlardan foydalanish tartib-qoidalarni belgilash imkonini beradi. Google xizmatlarini Google oilaviy guruhingizga kirgan farzandingiz va undagi yana 4 nafar oila a'zolariga ulasha olasiz. Farzandingiz hisobini nazorat qilishga yordam berishi uchun guruhingizga keyinroq yana ota-ona kiritishingiz mumkin. Ota-ona Family Link orqali quyidagilarni bajara oladi [3,4]:

- farzand Android yoki ChromeOS qurilmasida foydalanish vaqtini belgilash;

- farzandning faol va tizimga kirilgan Android qurilmasi joylashuvini aniqlash;

- farzandning Google Play Market yoki Stadia ichidan qilgan xaridlari va yuklanmalarini tasdiqlash hamda voyaga yetganlar uchun mo'ljallangan kontent namoyishini cheklash;

- farzand Google hisobiga saqlanadigan harakatlar turini tanlashga yordam berish (xizmatlar ular asosida moslanadi);

- google Xavfsiz qidiruv parametrlarini sozlash;

- farzandning Android yoki ChromeOS qurilmasida mikrofon, kamera va kontaktlarga kirish ruxsatlarini tekshirish;

- YouTube va YouTube Kids uchun (mavjud joylarda) kontent, ruxsat va boshqa sozlamalarni o'zgartirish.

Family Link ota-ona nazorati farzandingiz qurilmasidagi faoliyatni nazorat qilish va boshqarishga yordam beradi. Lekin, muayyan cheklavlarni mavjud, ularni bartaraf etish uchun Android yoki iOS qurilmangizga Family Link ilovasini o'rnatish zarur.

Google

Вход

Используйте аккаунт Google

Телефон или адрес эл. почты

Для себя

Для ребенка

Для управления бизнесом

Создать аккаунт

Далее

Родителю нужно войти в аккаунт

Naimaxon должна управлять аккаунтом Google при помощи родителей, пока ей не исполнится 13 (в вашей стране может быть установлен другой допустимый возраст).

Адрес электронной почты или телефон р...

Укажите аккаунт, с помощью которого вы будете управлять аккаунтом пользователя Naimaxon.

Далее

2-рasm. Farzandlar uchun google akkaunt yaratish

Family link mobil dasturini google play yoki play market orqali telefonimizga o'rnatib olamiz [5].

Ishni boshlashdan avval

Siz nazoratni sozlamochi bo'lgan farzandingiz qurilmasi oldingizda bo'lishi lozim.

[Mos qurilmalarni ko'rish](#)

Keyingisi

Oila boshqaruvchisi bo'lishga tayyormisiz?

[@gmail.com](#)

Oilaviy guruh yaratish va Google oilaviy xizmatlaridan foydalanish uchun mazkur hisobdan foydalaning. [Batafsil](#)

Oila boshqaruvchisi sifatida quyidagilarni bajara olasiz:

- Oilaviy guruhni boshqarish
- Farzandlar uchun Google hisoblari yaratish
- Farzandlaringiz hisoblarini Family Link yordamida nazorat qilish
- Farzandlaringiz hisoblarini Family Link yordamida boshqarishga yordam berishi uchun guruhga yana bir kishini ota-ona sifatida qo'shish

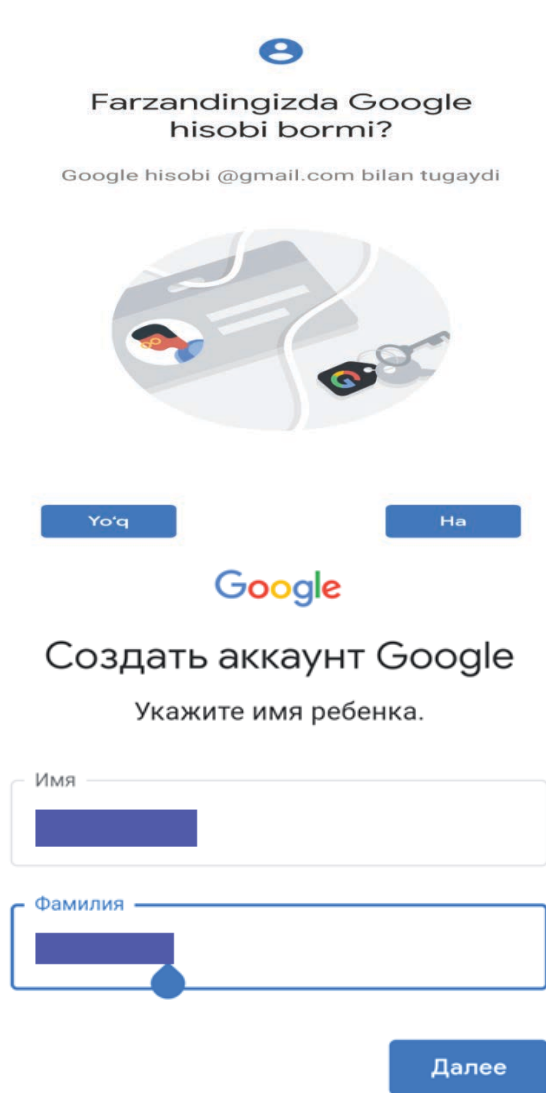
Oilaviy guruhingiz a'zolari e-pochta manzilingiz va profilingiz suratini ko'ra oladilar

[Hisobni almashtirish](#)

[Boshlash](#)

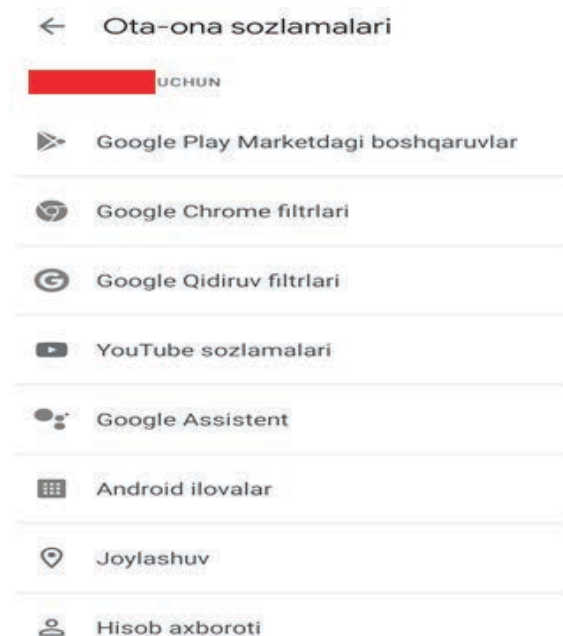
3-рasm. Family link dasturini sozlash va oila boshqaruvchisini tasdiqlash

Farzandingiz uchun Google hisobi yaratgan bo'lsangiz, uning hisobiga kirib, axborotlarini ko'rishingiz, yangilashingiz, olib tashlashingiz, eksport qilishingiz yoki qayta ishlanishini cheklashingiz mumkin. Farzandingiz hisobi parolini unutgan bo'lsangiz, uni Family Link ilovasi yoki Family Link veb versiyasi sozlamalari orqali tiklay olasiz. Hisobga kirgandan keyin, farzandingiz hisobidagi maxfiylik sozlamalari va shaxsiy axborotini boshqarish uchun Google maxfiylik siyosatida bayon qilingan turli boshqaruv vositalaridan (masalan, Google xizmatlarida harakatlarni kuzatish sozlamalaridan) foydalanishingiz mumkin.

4-rasm. Farzandingizda google akkaunt borligini tasdiqlash va google akkaunt yaratish

Google Family Link tizimining eng muhim funksiyalaridan biri har doim qurilmaning qayerda joylashganligini aniqlash imkonini mavjudligidir. Farzandlarning qayerdaligini bilish uchun ularning joylashuvini har doim ko'rishimiz mumkin. Ota-onalar o'rnatilgan dasturlarning ruxsatlarini ham ko'rishlari mumkin. Shu tarzda siz farzandlarni turli ilovalardan foydalanishini vaqtini belgilash yoki umuman ilovani cheklash imkoniga ega bo'lasiz [3-5].

5-rasm. Farzandingiz qurulmasini boshqarishni sozlash bo'limi

XULOSA

Hozirgi kunda hayotimizni internet va ijtimoiy tarmoqlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Facebook, Instagram, Telegram, Youtube va Messengerlar hayotimizning bir bo'lagiga aylanib ulgurd. Albatta biz ulardan oqilona foydalanishimiz kerak. Hozirgi kunda Google Family link yosh avlodni salbiy axborotlardan himoyalash, ularni internetdan foydalanish jarayonlarini nazorat qilish, turli ilovlardan foydalanishni cheklash, yoshga doir bo'lmagan axborotlarni olishini taqiqlash va shunga o'xshash kibermakondagi barcha jarayonlarni tashkil qilish uchun eng ommobop tizimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Gianluca Quaglio, Sophie Millar. Potentially negative effects of internet use. Scientific Foresight Unit (STOA) PE 641.540 – May 2020.
2. Tuxtanzarov D.S., Buvashev S.O. Kibermakonda xavfsizlikni ta'minlashning zamonaviy usul va algoritmlari // Islom tafakkuri. – № 2. 2021. – B. 157.
3. <https://www.youtube.com/>
4. <https://families.google.com/>
5. <https://support.google.com/>